

RECENSIES - RECENSIONS - BOOK REVIEWS

PHILIPPE DESTATTE

Histoire de la Belgique contemporaine: société et institutions

Bruxelles, Larcier, 2019, 218 p.

Dit overzichtswerk biedt een geschiedenis van België in twaalf hoofdstukken. De auteur verontschuldigt zich dat het dertiende hoofdstuk, België en Congo, (nog) ontbreekt maar verwijst daarbij naar het hoofdstuk van Guy vanthemsche in De Nieuwe Geschiedenis van België. Het boek is doorspekt met verwijzingen naar deze Nieuwe Geschiedenis van België, een driedelig verzamelwerk van ongelijke kwaliteit dat de geschiedenis van België opsluit in de cadans van regeringsvormingen. Gelukkig heeft de auteur in dit boek deze tijdsindeling van de *politique politicienne* niet gehanteerd.

De eerste zes hoofdstukken bestrijken de 19de eeuw, waarbij de auteur in het eerste hoofdstuk, terecht de industriële transitie reeds laat starten in het laatste kwart van de 18de eeuw. Een industriële transitie die België tot de leidende continentale economie maakt, gekarakteriseerd door een sterke financiële sector (de gemengde banken), een ondernemende staat, maar ook een grotere sociale ongelijkheid en een ecologische degradatie. De industriële transitie is kort en beknopt geanalyseerd, waarbij de krachtlijnen goed weergegeven zijn. De auteur maakt gebruik van citaten die treffend de tijdsgeest evoceren als illustratie bij de analyse. De brede schets van de economische ontwikkeling wordt samengevat in een visueel aanschouwelijk tijdschema waarin de belangrijkste ontwikkelingen chronologisch worden gepresenteerd.

De volgende hoofdstukken volgen hetzelfde patroon: het uittekenen van de krachtlijnen van de historische evolutie, doorspekt met goed gekozen citaten en samengevat in een tijdschema.

De volgende hoofdstukken behandelen de Belgische revolutie, de sociale en de nationale kwestie. Bij de sociale kwestie komen de arbeidersbeweging, haar denkers en de sociale wet-

geving aan bod, terwijl de opstand van 1886 bij de nationale kwestie wordt besproken daar de auteur hier de geboorte van de Waalse beweging situeert. Bij het trekken van de krachtlijnen van de 19de eeuw lijkt mij 'taal', bij de auteur reeds een communautaire kwestie, te sterk aanwezig. De levensbeschouwelijke breuklijn, toch dé breuklijn van het politieke leven van het negentiende-eeuwse België komt er bekaaid van af. Reeds het hoofdstuk over de Belgische revolutie was voor de helft gewijd aan het taalbeleid en de enige kritiek op andere historici zijn sneren naar Jean Stengers en zijn Belgische natie (p.64, 100). De 19de eeuw wordt afgesloten met een hoofdstuk over de partijen en de Eerste Wereldoorlog.

De volgende zes hoofdstukken zijn gewijd aan de twintigste eeuw. De democratisering van de instellingen is een standaardweergave van de uitbreiding van het stemrecht, maar Destatte, aansluitend bij de fascismetheorie van Z. Sternhell, wijst hierbij wel op het ideeëngoed van de nationale wedergeboorte als verzamelpunt tijdens de jaren dertig van anti - democratische krachten die de prille Belgische democratie bedreigen. Een hoofdstuk wordt besteed aan het supranationale niveau als beleidsniveau als uiting van de toenemende wederzijdse afhankelijkheid van de nationale staten. Ook de langzame gelijkberechting van vrouwen en de regionalisering van België krijgen een hoofdstuk.

Vernieuwender is het hoofdstuk over het in vraag stellen van de moderniteit na de Tweede Wereldoorlog: hoe het geloof in de wetenschap, de rede en economische groei na 1945 afzwakte en deze contestatie uiting vond in de studentenprotesten van 1968 en later in de ecologische bewegingen. Een globale duurzame ontwikkeling als nieuw maatschappijideaal kreeg zo vorm.

Het hoofdstuk over de malaise onder de burgers brengt de schandalen van de jaren 1980 en 1990 samen. De affaire François, de Bende van Nijvel

en Westland New Post lijken uitingen van een extreemrechts complot met bondgenoten binnen de staat. Samen met de zaak Dutroux, de CCC en de diverse corruptieschandalen (oa Inusop, Agusta...) hebben deze incidenten geleid tot een vertrouwensbreuk tussen de burger en de instellingen. De parlementaire onderzoekscommissies als zuiveringsrituelen hebben dit vertrouwen pogen te herstellen. De aansluitende maatregelen hervormden vooral het gerechtelijk apparaat en de politie ingrijpend. De politisering van het immigratiethema en de aanhang van *Front National* en het Vlaams Blok/Vlaams Belang zijn andere uitingen van die malaise onder de burgers.

In de conclusie worden de toekomstlijnen van wat Destatte de globale kennismaatschappij noemt uitgetekend: een post-industriële economie sterker steunend op kennis. Een post-kapitalistische maatschappij waarin een sterk individualisme collectieve projecten zoals de natie, de familie, het bedrijf, de maatschappij destabiliseert, maar waar ook het rationalisme aangevuld wordt door een meer pluralistische visie waarin emoties en creativiteit meer kansen krijgen. Het beheer van de toekomstige maatschappij en economie zal niet meer kunnen waargenomen worden door de natie-staat en haar regulatiemechanismen, maar zal globaler en interactiever moeten zijn. Dit vereist dat de staat in onderhandeling gaat met de burgerlijke maatschappij en de bedrijven. Destatte ziet de EU als een voorbeeld van een dergelijke post-staatelijke structuur die verantwoordelijkheid deelt met andere actoren. Een namenindex van tien pagina's, waarin historische figuren, maar zelf ook de auteurs waarop hij beroep deed opgelijst worden sluit het boek af.

Het is de verdienste van de auteur om in dit boek dat slechts 190 pagina's telt de lange-termijnevoluties op heel wat verschillende domeinen te schetsen. Het werk situeert zich binnen een Franse intellectuele traditie en het België dat de auteur uittekt is sterk Waals ingekleurd. Destatte wil met dit boek breukmomenten in de Belgische, maar ook Europese en mondiale geschiedenis blootleggen en aangeven hoe de maatschappij

en instellingen van vandaag en van de toekomst de vrucht zijn van een historische evolutie. Een aantal hoofdstukken hebben een brede blik en maken deze ambitie waar, maar de lezer is onvoldoende voorbereid om aansluiting te vinden met zijn ambitieus toekomstscenario. Verschillende hoofdstukken zijn immers klassieke, eerder institutionele en feitelijke benaderingen die de maatschappelijke of zelfs de economische en politieke evolutie onvoldoende tot hun recht laten komen.

Frank Caestecker

BENOÎT MAJERUS & ANNE ROEKENS
Vulnérables. Les patients psychiatriques en Belgique (1914-1918)

Namur, Presses Universitaires de Namur, 2018, 106 p.

«Vulnérables» s'inscrit dans la lignée des études sur l'histoire de la psychiatrie belge qui refait, livre par livre, son retard par rapport à la littérature française ou anglo-saxonne. Ouvrage de son temps, il s'intéresse non plus aux médecins mais aux patients, tentant de percevoir leur vie au plus près de la réalité vécue. La belle originalité de cet ouvrage est d'avoir entrelardé les chapitres scientifiques d'un récit fictif, basé sur un faisceau de sources historiques et médicales, contant les tribulations d'une malade au gré des événements de la guerre.

Dans cet ouvrage d'une centaine de pages, les auteurs tentent de lever le voile sur un monde encore trop souvent négligé, celui des «fous» durant la Première Guerre mondiale. Population vulnérable (d'où le titre du livre), oubliée derrière les murs des institutions, brutalement confrontée à la violence de la guerre, elle survit tant bien que mal aux rigueurs d'un pays soumis à une occupation militaire.

Perdus dans leur esprit mais désormais également privés de leurs repères familiaux, ces hommes et ces femmes subissent l'attaque ou le bombardement de leur institution, sont ballotés au gré de déménagements en catastrophe qui les mènent dans des asiles surpeuplés, mal équipés pour recevoir ce flot supplémentaire de malades. La pénurie alimentaire les frappe au même titre que le restant de la popu-